

Het Leeg – zone 6 en 7, Brasschaat

Programma van Maatregelen

Auteur:

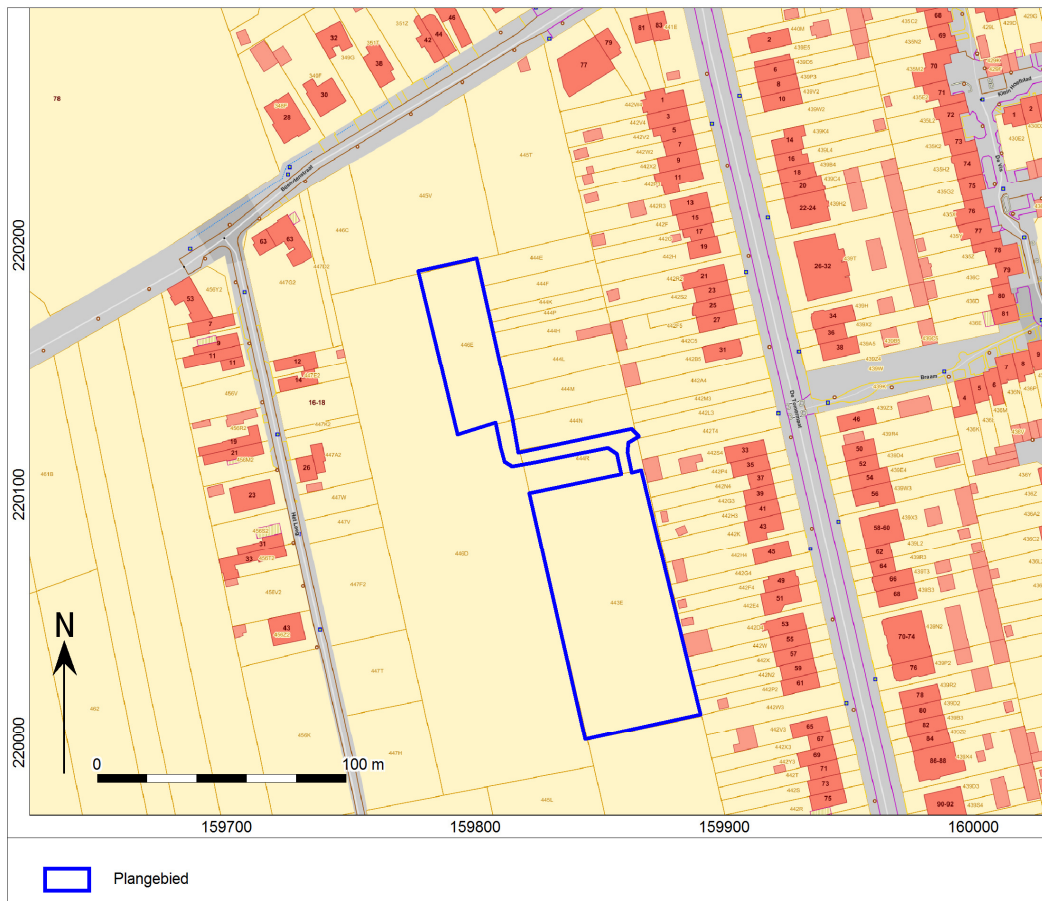
R.R. Datema (veldwerkleider)

Autorisatie:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in maart 2018 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Het Leeg – zone 6 en 7 te Brasschaat (afb. 1). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen plannen voor een verkaveling. Het plangebied, dat bestaat uit twee van elkaar gescheiden zones, beslaat als geheel een oppervlakte van 6.242 m².

Afb. 1. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

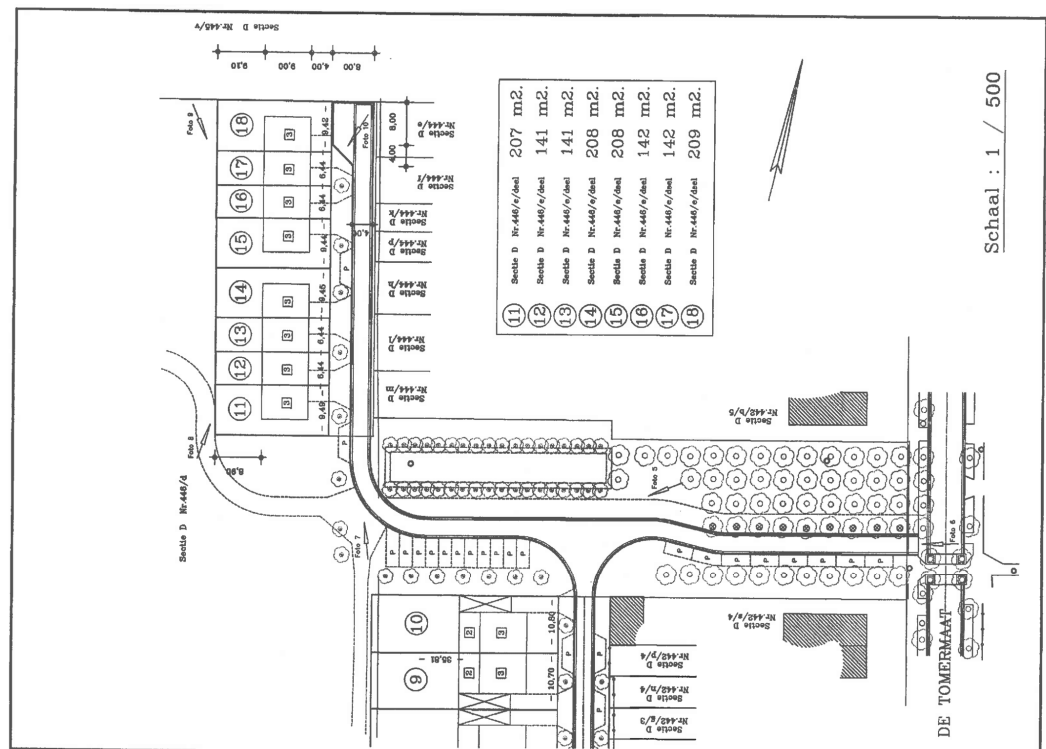
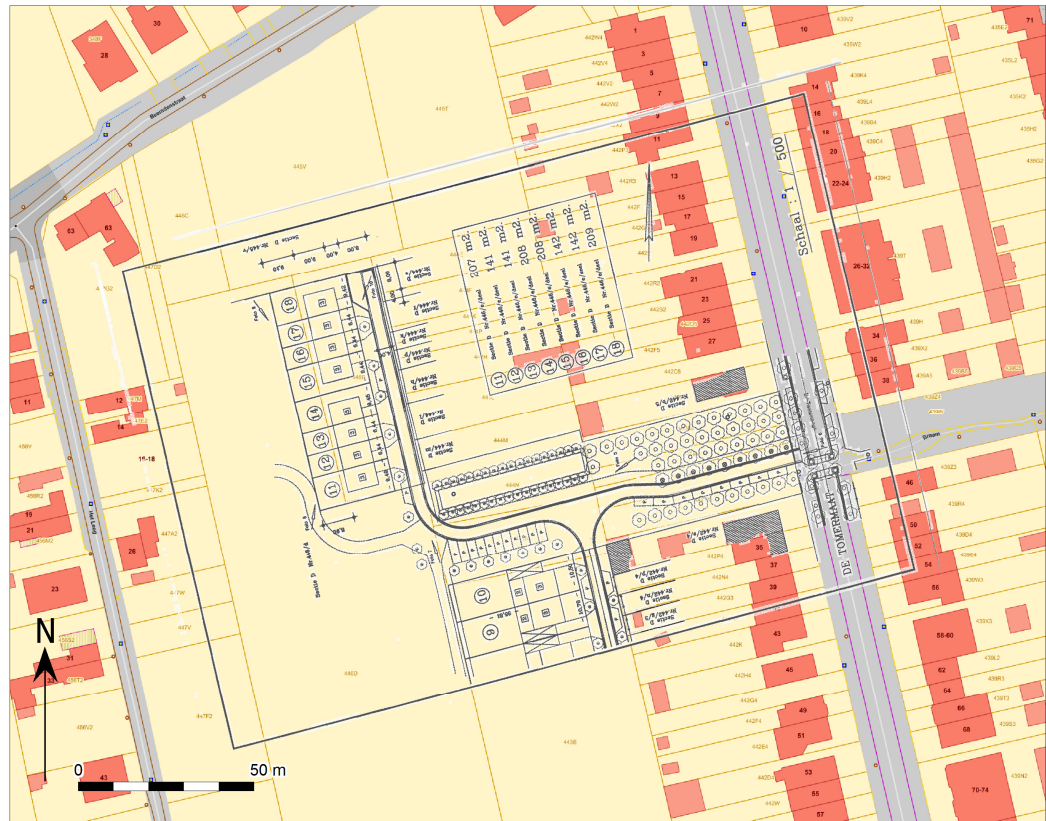
Aanleiding voor het onderzoek is de aanvraag van een verkavelingsvergunning. De verkaveling zal worden uitgevoerd op twee, niet aaneengesloten zones (afb. 1). In de noordelijke zone (zone 6) zijn acht kavels gepland, in twee blokken van vier. De loten hebben elk een afmeting van ca. 22 x 6,5 m (ca. 142 m²), alleen de buitenste hebben een iets grotere afmeting namelijk 22 x 9,4 m = ca. 208 m² (afb. 2).

De zuidelijke zone (zone 7) wordt opgedeeld in tien loten van elk 35,8 x 10,7 m oftewel ca. 383 m² (afb. 3). Voor de ontsluiting van beide zones zal vanaf de oostelijk gelegen Tomermaat een straat westwaarts worden aangelegd die omhoog in zuidelijke richting –langs de oostzijde van de loten van zone 7- en in noordelijke richting –langs de oostzijde van de loten van zone 6.

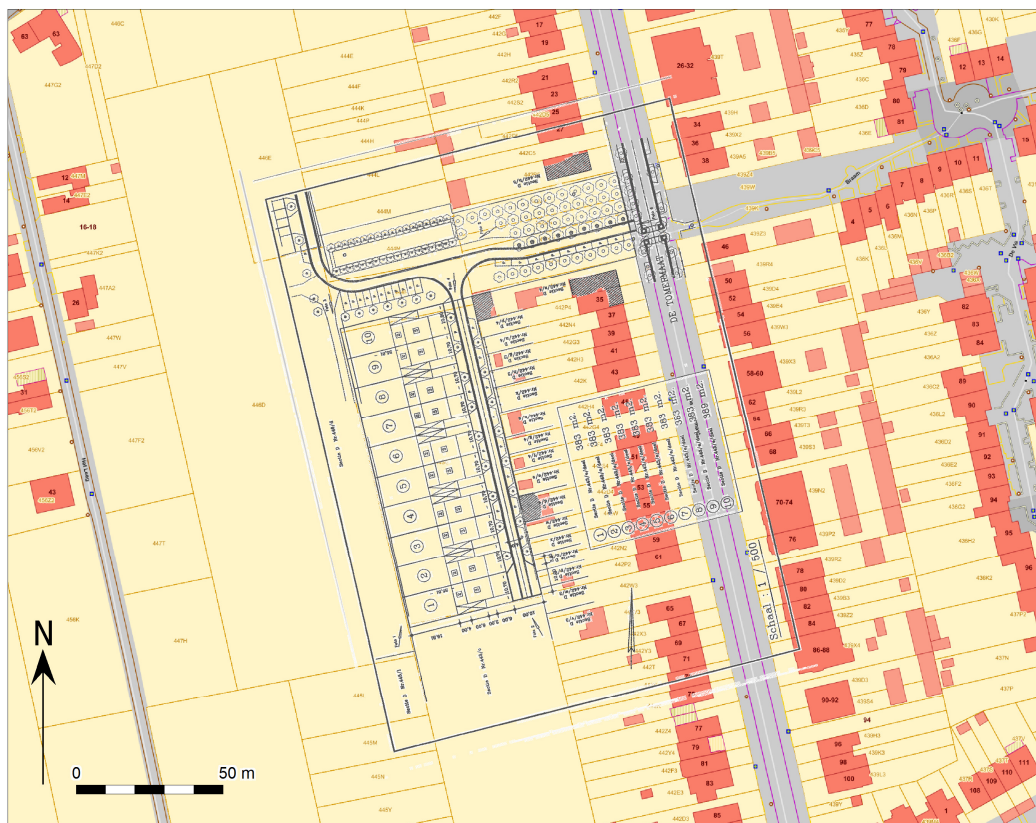
Omdat de aanleiding voorlopig enkel de verkaveling betreft, is er nog geen ontwerp van de bebouwing van de kavels, de ligging van riolering en andere ondergrondse leidingen. Alle specificaties moeten nog bepaald worden. Ook verdere ontwerpen van bijvoorbeeld infrastructurele werken (ontsluitingsstraat) vallen buiten de verkavelingsaanvraag.

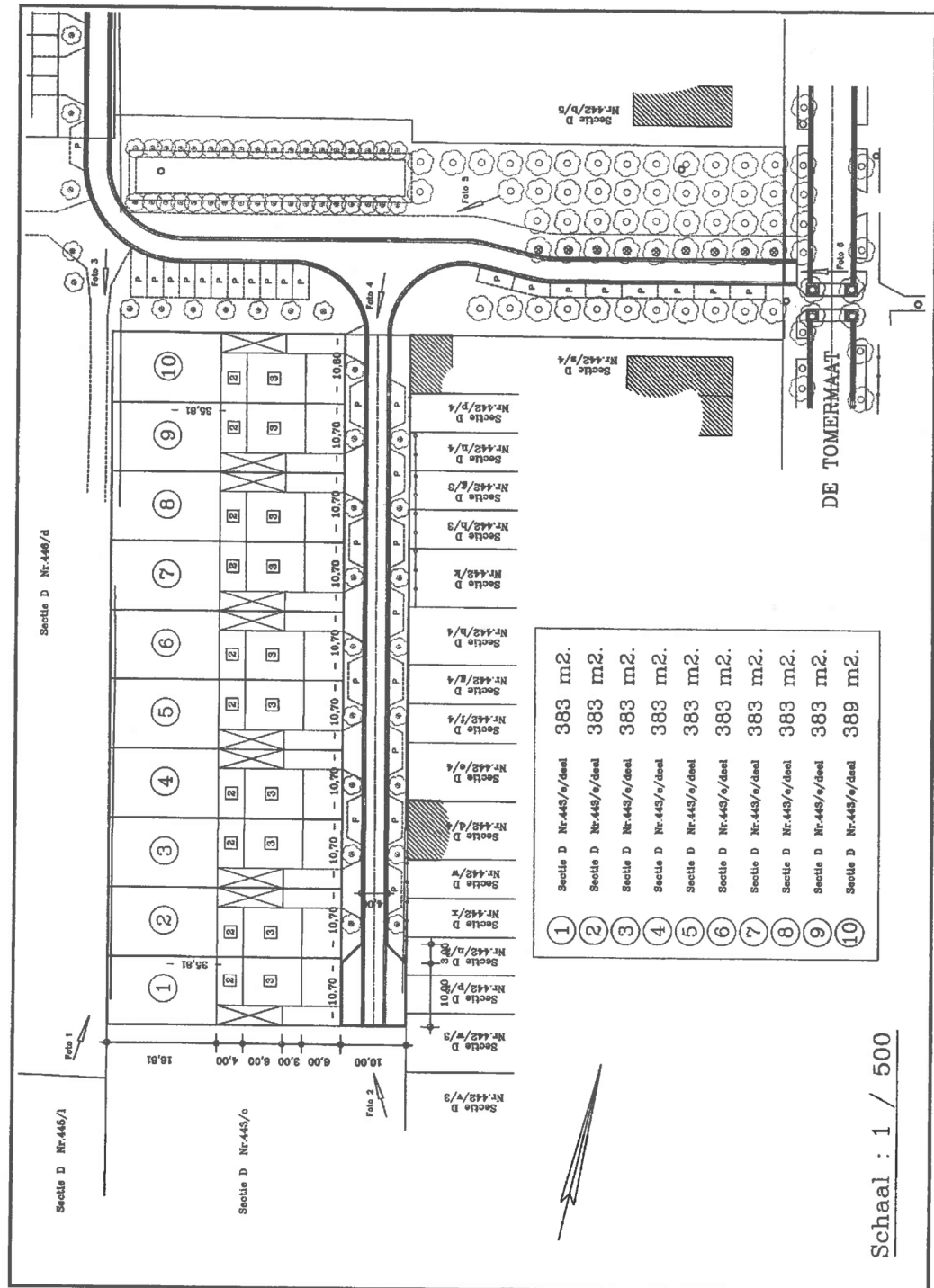
Na verkoop van de loten gaan de kopers zelf ontwerpen laten maken en heeft opdrachtgever voor de verkaveling geen bemoeienis meer met het gebied. Daarmee heeft de verkaveling op zich geen consequenties voor eventueel aanwezige waardevolle archeologische resten in de bodem, maar wel de bouwactiviteiten in een volgend stadium wanneer de loten verkocht zijn.

De aangeleverde verkavelingsplannen laten voor de acht loten van zone 6 een te bebouwen oppervlakte zien van telkens 58 m² (afb. 2). Voor de tien loten van zone 7 is dat telkens 104 m² (afb. 3). De ontsluitingsweg langs beide zones heeft een breedte van 4 m, die zich aan het uiteinde van de straat verbreed tot 8 m (zone 6), respectievelijk 10 m (zone 7) bedoeld als keermogelijkheid voor auto's.

Afb. 2. De loten van de noordelijke zone.

Afb. 3. De loten van de zuidelijke zone.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Het uitgevoerde onderzoek

Voor het plangebied is een bureaustudie en een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Uit de geraadpleegde aardwetenschappelijke bronnen blijkt dat het plangebied op eolische afzettingen uit het Laat-Pleistoceen is gesitueerd. Hierop komen geen Holocene afzettingen voor. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van deze laatpleistocene afzettingen kunnen in potentie archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum voorkomen. Voorts heeft het plangebied, dat in een beekvallei ligt, een natte tot zeer

natte lemig zandbodem zonder profiel. Het ontbreken van profielen komt voor in gebieden met een hoge grondwaterspiegel. Dit zal in het (verre) verleden niet anders zijn geweest.

De lage ligging van het plangebied is op het Digitaal Terreinmodel Vlaanderen duidelijk te zien. Vanwege het natte karakter zijn bijvoorbeeld de erven langs Het Leeg opgehoogd alvorens ze te bebouwen.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Uit de omgeving van het plangebied zijn geen vondsten bekend ouder dan de 18de eeuw, met uitzondering van een laatmiddeleeuwse hoeve enkele honderden meters westelijk. De meeste meldingen betreffen verdedigingswerken uit de Eerste Wereldoorlog.

Volgens historisch kaartmateriaal vanaf de 18de eeuw is het gebied altijd in gebruik geweest als cultuurland (grasland), soms tijdelijk begroeid met wat struiken. Bebouwing heeft er in ieder geval vanaf de 18de eeuw niet bestaan. Oudere bebouwing is niet aannemelijk vanwege het natte karakter van het gebied en moet eerder op de iets hogere gronden meer noordelijk en langs doorgaande wegen worden gezocht.

De landschappelijke ligging van het plangebied lijkt weinig gunstig voor een mogelijke aanwezigheid van archeologische sporen uit alle perioden. Voor het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum zouden de gronden nabij de beekloop geschikte locaties kunnen zijn, maar de afwezigheid van hoger reikende zandopduikingen maakt het gebied vermoedelijk toch weinig geschikt voor tijdelijke bewoning in die perioden. De zuidgrens van het plangebied ligt zo'n 250 m van de huidige beekloop verwijderd. Daarmee dient rekening gehouden te worden met eventuele bodemerosie in het verre verleden.

Daarmee zal de kans op archeologische sporen voor alle perioden tot de Nieuwste tijd heel laag zal zijn, hoewel deze niet kunnen worden uitgesloten. Het zou daarbij kunnen gaan om watergerelateerde resten, zoals beschoeiingen, houten vlonders e.d. De afstand tot de beek maakt dit echter minder waarschijnlijk. Uit de wijde omgeving zijn geen archeologische meldingen of onderzoeken bekend die enig licht op een archeologisch verwachtingsbeeld zouden kunnen werpen.

Omdat voor zover bekend niet eerder archeologische onderzoeken in deze laaggelegen, natte zone zijn uitgevoerd, is het moeilijk een archeologische verwachting op te stellen dan wel te toetsen aan de hand van gekende waarden in de omgeving.

Om meer inzicht te krijgen in de bodemopbouw, de intactheid van de bodem en de mogelijke aanwezigheid van archeologische indicatoren is een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Op grond van zeven boringen (2 in noordelijke, 5 in zuidelijke zone) wordt geconcludeerd dat er in het gehele plangebied sprake is van een zeer dunne bouwvoor, met een maximale dikte van 20 cm. Deze bouwvoor ligt abrupt op verspoeld dekzand, met gleyverschijnselen van wisselende intensiteit. Alle kenmerken van de profielen wijzen echter op zeer natte bodemtypes, hetgeen in overeenstemming is met de resultaten van het bureauonderzoek. Laag 1 en 2 uit het noordelijke deel en laag 6 en 7 uit het zuidelijke deel van het onderzoeksterrein zijn identiek. De verschillen tussen beide delen liggen in het bovenste deel van de bodemprofielen. Het verschil in bodemopbouw tussen het noordelijke en het zuidelijke profiel is redelijk in overeenstemming met de aanwezigheid van verschillende bodemtypen in beide delen van het onderzoeksgebied, een zeer natte, lemige zandbodem in het noorden (Sfpz) en een natte, lemige zandbodem (Sepmz) in het zuiden. Met name laag 3 in het noordelijke deel, met veel ijzervlekken, duidt op zeer natte omstandigheden.

Vanwege de hoge grondwaterstanden was het zeer moeilijk om op een diepte van meer dan circa 90 cm – mv sediment in de boor omhoog te halen.

- *Impactbepaling*

De geplande werken betreffen een verkaveling. Twee, niet aaneengesloten percelen zullen opgesplitst worden in totaal 18 loten. Omdat de werken enkel een verkaveling betreffen is er nog geen ontwerp van de bebouwing van de kavels, de ligging van riolering en andere ondergrondse leidingen. Alle specificaties moeten nog bepaald worden. Na verkoop van de loten gaan de kopers zelf ontwerpen laten maken en heeft opdrachtgever voor de verkaveling geen bemoeienis meer met het gebied.

Voor de ontsluiting van beide zone wordt vanaf de oostelijk gelegen Tomermaat een straat westwaarts aangelegd die omhoog buigt in zuidelijke richting –langs de oostzijde van de loten van zone 7- en in noordelijke richting –langs de oostzijde van de loten van zone 6. De studie en uitvoering van de weg zal onder toezicht van opdrachtgever gebeuren. Later wordt de weg openbaar domein. De gemeente betaalt de weg die dus gedeeltelijk op terrein van opdrachtgever en gedeeltelijk op grond van de gemeente komt te liggen. De

rechte stukken die aansluiten op beide bouwzones zijn eigendom van opdrachtgever, het verbindingsstuk met de Tomermaat is van de gemeente.¹

De verkaveling op zich heeft geen consequenties voor eventueel aanwezige waardevolle archeologische resten in de bodem. Wel gevolgen voor de archeologie zullen de aanleg van de verbindingsweg tussen en binnen beide zones hebben alsook de bouwactiviteiten na verkoop van de loten.

- *Potentieel tot kennisvermeerdering*

De resultaten van het booronderzoek bevestigen het eerder opgestelde verwachtingsmodel. De ondergrond in het plangebied bestaat uit verspoelde dekzanden, al dan niet met ingeschakelde, fluviatiele afzettingen in de vorm van een laag met matig grof zand. De oppervlaktelaag is zeer dun en gaat abrupt over in de ondergelegen afzettingen. Aanwijzingen voor bodenvorming zijn niet waargenomen. Aan de hand van de aangetroffen gleyverschijnselen en de hoge grondwaterspiegel is af te lezen dat het plangebied zeer nat is en niet geschikt voor bewoning. Eventuele kleine, verhogingen die mogelijk als bewoningslocatie konden hebben gediend, zijn binnen het plangebied niet aangetroffen.

Op basis daarvan kan de zeer lage archeologische verwachting uit het bureauonderzoek worden gehandhaafd.

3 Advies op basis van de resultaten

Geconcludeerd kan worden dat het plangebied voldoende is onderzocht om een uitspraak te doen betreffende de archeologische waarde van het terrein. Een verkennend archeologisch booronderzoek voldoet niet om dit nader te onderzoeken, omdat hiermee puntlocaties in een beekdal of greppels niet kunnen worden waargenomen, tevens zullen kleine vuursteenvindplaatsen niet meer intact zijn. Veldkartering zal door de begroeiing geen inzicht geven in de aanwezigheid van sporen.

Het plangebied is voldoende onderzocht. Verder onderzoek zal weinig of geen kenniswinst opleveren.

Vlaams Erfgoedcentrum adviseert daarom het gebied vrij te geven voor de geplande werken.

Niet uit te sluiten is echter dat in het plangebied watergerelateerde resten te vinden zullen zijn, zoals bijvoorbeeld rituele deposities (beekoffer), beschoeiingen of bruggen. Deze puntlocaties en lijnelementen zijn niet goed op te sporen en kunnen tijdens uitvoering van de werken bij toeval aan het licht komen. Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

¹ E-mail B. Malherbe, d.d. 19-4-2018